

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Borupbyges Kirke
1987

Kirke Skulptur

Et sogn gennem 800 år

ved Preben Lund

Udgivet i jubilæumsåret 1987 af
Brøndbyvester kirkes menighedsråd

Et sogn gennem 800 år.
ved Preben Lund
Udgivet af Brøndbyvester kirkes menighedsråd 1987
ISBN 87-982498-1-9

Forsideillustration: Kirsten Schønnemann

Fotos: Henrik Jørgensen s. 19,20,21 og 22
Niels Ole Nørgaard Larsen, Vilhelm Berg Pedersen og
Eigil Larsen, s. 3, 4, 5, 6, 7, 9 og 15

Øvrige illustrationer er hovedsagelig stillet til rådighed
af Brøndbybibliotekernes lokalhistoriske arkiv.

Tryk: Kjellerup Bogtryk

Indhold

Bygmesteren kommer	3
Der bygges videre på kirken	3
En katolsk kirke	3
Den første lutherske præst	4
Overtog embedet - og enken	5
Præstegården brændte	5
Kludrede med nadveren	6
Det vrimler med fjender	6
Udskiftningen i 1780	7
Provst med dynamik	8
Skolevæsenet	9
Englænderne hærger	10
Københavns bombardement	11
Præstegården brænder igen	12
Grundtvigs trofaste ven	12
Grundtvig vies i Brøndbyvester kirke	12
Grundtvigs salmer	13
Konseilspræsidenten	14
Monrad som præst	14
Vort århundrede	15
1920'erne	15
1930'erne	16
1940'erne	16
1950'erne	17
1960'erne	18
1970'erne	19
1980'erne	21
Præstetavlen	23

Bygmesteren kommer

Dette er historien om et sogn og livet omkring en kirke gennem 800 år. En stor mundfuld på 24 sider, må man vel nok mene, men selv i forkortet form er Brøndbyvester kirkes historie værd at fortælle.

Lad os starte den dag, da bygmesteren satte sig på en sten og så sig professionelt om på den kommende byggeplads. Denne opgave så lettere ud end de sidste, han havde løst.

Terrænet var fladt i modsætning til de bakketoppe, han havde bygget kirker på, vindomsuste og svære at få sten op til, når det havde regnet.

Rundt om ham lå allerede store kridtstenskvadre, som landsbyens bønder på hans forlangende sidste år havde kørt til byggepladsen fra Stevn.

Så kaldte han på sine svende, og de gik i gang.

Dagene skulle udnyttes fuldt ud, også de lyse aftener, for bygmesteren havde mange kontrakter, takket være kong Valdemar og biskop Absalons levende interesse for kirkebyggeri.

Snart rejste sig hvide mure på knap 4 meters højde, kun gennembrudt af små vinduer, afrundede foroven. Kirken skulle jo kunne bruges som tilflugtssted i krigstid, så vinduerne måtte ikke være for store.

I forhold til den lille trækirke var den imponerende.

Foulum kirke, Aalborg amt.

– En skønne søndagmorgen kunne kirken indvies, og det må have været en stolt menighed, der deltog i højtideligheden. Alt tyder nemlig på, at det var landsbyfællesskabet, der havde været drivkraften – og bidragyder – til byggeriet.

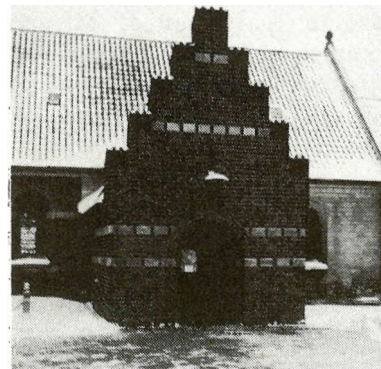
Der bygges videre på kirken

Kirken fungerede i flere hundrede år, før det blev nødvendigt med udvidelser. Omkring 1450 rev man vestvæggen ned og forlængede kirken den vej, ikke med kridtkvadere, men røde munkesten. På et tidspunkt er også bjælkeloftet blevet taget ned, og 4 gotiske krydshvælv har udvidet kirkerummet opefter. På Christian den Andens tid rejste man det store klokketårn med kampesten forned og lange munkesten opefter.

Et stykke oppe er der anvendt en meget kortere og tykkere sten til afslutning af tårnet.

Så enten må der have været en længere pause i arbejdet (var der ikke råd til at bygge færdigt?) eller der må være kommet en ny sending.

Senere er så våbenhuset kommet til – med et fladt loft som kirkens i sin tid.

Et kapel, viet til Sct. Nicolai, har eksisteret til ca. 1537, enten i selve kirken eller i en tilbygning.

En katolsk kirke

Brøndbyvester kirke har været katolsk næsten lige så længe som den har været protestantisk.

Præsterne var af gode grunde ikke universitetsuddannede.

Universitetet oprettedes først i 1479. Ville en ung mand gå i kirkens tjeneste, søgte han til en klosteskole og videre til en såkaldt katedralskole, dvs. en skole, knyttet til en domkirke, hvor den vordende præst også deltog som korpræst, »korvikar« i gudstjenesten. Efter 3 år fulgte en afsluttende prøve, og den nu udlærte korvikar kunne søge et sognekald i det stift, hvor han hørte hjemme.

Som regel blev præsten hele sin tid ud ved den kirke, han blev kaldet til.

Sognekirken var præstens egentlige arbejdsplads og menighedens naturlige hjem. Her holdt præsten messe hver

søn- og helgendag, og helgendagene var mange. Messen holdtes jo på latin, mens menigheden stod i skibet og så til. Siddebænke fandtes ikke, og kirken var uopvarmet.

Når man endvidere betænker, at barnedåben foregik ved hel neddykning i dåbsvandet, er det lidt af et mirakel, at den danske befolkning har overlevet denne periode.

Prædikestol fandtes ikke. Præsten anvendte en lille pult i kordøren.

De gamle, katolske præster har tilbragt megen tid i kirken, fordi præsten fra kl. 3 nat til kl. 9 aften skulle bede de såkaldte tidebønner hver 3. time. Desuden skulle de øve sjælesorg.

Det skete i skriftestolen, hvor præsten hørte på folks bekendelser, idømte dem bod og tilsagde dem syndernes forladelse.

I Brøndbyvester kirke stod skriftestolen i koret til venstre for alteret. Der står nu den mindre præstestol. Degnestolen står i modsat side.

Dåben og brudevielsen foregik ved kirkedøren.

Som vi kan opleve det på rejser i Syden, fandt der også her processionssted.

På særlige dage gik præsten med sit følge gennem Brøndbyvester by og rundt i sognet, bærende på det hvide nadverbrød, Kristi indviede legeme, hilst af knælende sognefolk. Forrest blev båret et processionskors, et krucifix på en lang stang.

Ved påsketid gik præsten alene, måske fulgt af en messedreng, rundt på gårdene og bestænkede med vievand bøndernes madvarer i spisekammer, køkken og kælder.

Præsten var i katolsk tid bonde som de andre bønder i sognet. Han skulle leve af sin gård, præstegården, samt nogle vederlag for kirkelige handlinger.

Den første lutherske præst

Så kom reformationen, ofte som en lettelse for de siddende præster, som længtes efter en reform af den stive Romerkirke.

Også i Brøndbyvester skete der det normale, at den sidste katolske præst er blevet den første lutherske.

Han blev simpelthen siddende i sit kald under den nye ordning.

Vi kender hans efterfølgers navn – Christopher Bentssøn (1558-1582).

Hans ligsten sidder indemuret i korets nordøstlige hjørne.

Hans far hed – som navnet siger – Bent og var tømrer, ret velstående, for i 1520 lod han lave en kostbar guldfiligraning, der nedarvedes i slægten som et klenodie.

I 1575 blev Christopher af kong Frederik den Anden kaldet til forstander for hospitalet i Helligåndskirken, men fik lov til at beholde indtægterne fra sit kald i Brøndbyerne, hvis han selv holdt en kapellan.

8 år senere opgav han sin stilling efter en skandale på den tid – en kvinde i hospitalet havde lagt et nyfødt barn ud på gaden i dølgsmål.

Christopher blev draget til ansvar for denne pinlige affære og flyttede tilbage til sin præstegård i Brøndbyvester, som han fandt i så dårlig stand, at han lod opføre en ny præstegård i Brøndbyvester.

Præstegården, som stadig ligger på samme sted trods flere ildebrande, stammer altså fra 1584.

At Christopher var en anset præst viser også, at han af sine kaldsfæller blev udpeget til at deltage i hyldningen af 7-årige prins Christian (den Fjerde) den 8. juli 1584.

Overtog embedet – og enken

Om Christophers efterfølger ved vi også en masse.

Han hed Jacob Falslev, var født i Falslev sogn i Randers amt og var midt i 30'erne, da han søgte Brøndbyvester sogn.

Han fik betingelserne at vide, da han søgte embedet: Han måtte være villig til at gifte sig med sin forgængers enke, Sidsel Saxesdatter, der var et sted mellem 40 og 50 år gammel.

Det var almindelig skik og brug, at man ikke ville forskyde præstefruen ved hendes mands død, for hvem skulle så forsørge hende og hendes eventuelle børn?

Derfor fulgte hun med embedet, og fik den unge præst der ved en lidt aldrende kone, så kunne han se frem til at gifte sig med en ung pige, når hans første kone døde af alderdom.

En anden farbar løsning var af og til, at præsten giftede sig med enkens datter i stedet, men det skete ikke her.

Jacob blev sognets præst i 30 år, da han døde som 66-årig.

Han har sikkert ledet menigheden efter den strenge og lidt tørre lutherske ortodoksi, som prægede forkyndelsen og kirkelivet overalt i riget på Christian den Fjerdes tid.

Præstegården brændte

17 år efter sin tiltræden kom han imidlertid ud for en katastrofe: Præstegården brændte! I sådan en situation blev præsten en ludfattig mand, for der var ingen forsikringer dengang, og tabet var hans eget, fuldt og helt.

For bønder gjaldt en ordning, at de kunne få udleveret et bevis for, at deres gård var brændt, og med det i hånden gå tiggergang rundt i omegnen og samle bidrag ind til en ny gård, men gjaldt det en præstegård, opfordrede stiftets provster deres præster til at støtte den ulykkelige mand til opførelsen af en ny præstegård.

Således også her, for pastor Falslev var ingen formuende mand. Det blev han tilsyneladende, da Sidsel døde 2 år efter branden, og han giftede sig med den muligvis jævnaldrende Anna Simonsdatter. Det kan vi se af det minde, hun satte over sin mand, da han var død, fredag den 2. september 1622.

Epitafiet, som kan beundres lige inden for døren til kirken på højre side, er et pragtfuldt kunstværk i den overdådige bruskbarokstil. Grundmaterialet er sandsten, og i det store midterfelt ser man et relief af den korsfæstede Kristus, ved hvis fod præsteparret Jacob og Anna knæler – ikke på jorden,

men på bløde puder!! Han er i præstekjole, som man jo også brugte som hverdagsdragt helt hen mod år 1800.

Hendes påklædning er slag med krave. Over de to knælende skikkelser ses to store englehoveder.

I relieffets ramme kan man uden besvær læse teksten:

»Denne Taule haver Anna Simons Dater ladet oprejse over sin kiære Huusbond H (= hr. dvs. pastor) Jacob Hansøn.«

Under rammen er tilføjet: »som døde Anno 1622.«

Udenom svæver store englehoveder i pragtfulde ornamenteringer, og epitafiet afsluttes foroven af præstens bomærke, hans initialer og endnu et englehoved.

I sandhed et dyrt og kunstfærdigt epitafium, som viste, at madam Anna havde midler at råde over.

At hun også fik lagt en stor gravsten over Jacobs og Sidsels gravsten i kirkens kor må nævnes for fuldstændighedens skyld.

Den er siden – slidt af tusinder af fodtrin – blevet taget op af gulvet og sidder nu indemuret i korets sydмур.

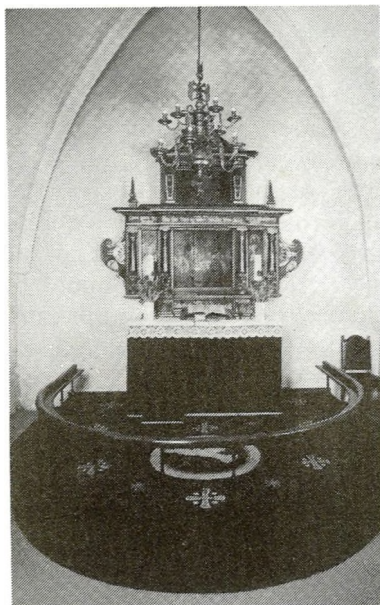
Kludrede med nadveren

Om den næste præst, Anders Gimlinge, ved vi bl.a., at han i forfjamskelse – eller distraktion – begik en forbrydelse, som næsten kunne måles med overlagt mord under rettroenhedens strenge kirketugt: *Han kom til at uddele altervinen før brødet under altergangen!*

Provsten blev nødt til at stævne den skikkelige hr. Anders for landemodet, hvor den skrækelige sag blev behandlet med

ortodoxiens alvorlige strenghed.

Den blev endog forebragt kongen, Christian den Fjerde, som dog benådede præsten for denne gang, men i gentagelsestilfælde ville sagen komme ham dyrt at stå – altså en betinget dom!

Den stakkels hr. Anders har sikkert fremover uddelt nadveren med bævende hjerte, indtil han i 1629 blev ramt af den forfærdelige sygdom, pesten, og døde 3. påskedag, som dengang var helligdag.

Det vrimler med fjender

Vi springer nu knap 30 år frem i tiden.

Danmark har erklæret Sverige krig, og i den iskolde februar måned 1657 foretog svenskekongen Carl Gustav sit fantastiske dristige tog over 6 tilfrosne sunde og bælder fra Sønderjylland til Sjælland og nu stod foran Københavns volde.

I Brøndbyvester må det have vrimlet med fjender, og situationens alvor må have grebet

bønderne her, da de efter kirkegangen søndag den 28. februar hørte, at i dette øjeblik forhandlede Danmark om en ydmygende fred lige ovre i Høje Taastrup præstegård.

Ved siden af svenskekongen sad Christian den Fjerdes svigersøn, forrædderen Corfitz Ulfeldt, den tidligere leder af rigsrådet, som for nylig var kravlet over muren til sit hus på Gråbrødre torv med kone og børn i nattens mulm og mørke for at undgå en retfærdig retsforfølgelse i København:

Han havde skabt sig en kæmpeformue ved ufine midler.

Corfitz Ulfeldt.

Hans hævnerrighed kostede Danmark dyrt.

Som bekendt fortrød Carl Gustav senere på året, at han ikke havde taget hele Danmark, da han havde chancen, og nu kom han igen med sin hær.

Men denne gang var københavnerne klar til modstand, og en lang belejring fulgte.

Det gik selvsagt stærkt ud over omegnen, og også Brøndbyerne fik kærligheden at føle.

Værst gik det ud over Brøndbyøster, hvor kirken delvis blev brudt ned, så murstenene kunne køres til svenskelejren ved Brønshøj og bruges til befæstningen af lejren der.

Også alterstagerne og altersølv blev stjålet.

Kirkens nuværende altersølv.

Annexgården i Brøndbyøster blev ødelagt. Også i Brøndbyvester hærgede svenskerne. Kirken blev brugt til hestestald, ikke for at sjofle den kristne kirke, for svenskerne var jo lutherske som vi, men fordi den var eneste bygning, der egnedes sig til at samle rytteriets heste sikkert under samme tag.

Midt i besættelsens svære tid døde sognepræsten, Niels Faxø.

Hans efterfølger, Peder Greve, fik kun 3 år som præst. Han døde af tuberkulose, kun 36 år gammel.

»Svenskekrigs-sølv« er et stort kapitel i dansk kirkehistorie. Det blev gravet ned under krigen, og hvis ejeren døde imens, blev sølvet liggende.

Hans tid i præstegården var fyldt med bekymringer, først krigens hærgen og derpå kampen mod den ubønhørlige sygdom.

Efter krigen besluttede kongen, at Brøndbyøster kirke skulle blive liggende som ruin og dens indtægter anvendes til at bringe Brøndbyvester kirke i stand igen.

Men bønderne i Brøndbyøster rejste sig i protest og tilbød selv at sørge for kirkens genrejsning med støtte i de midler, som kirkeværgerne havde i forvaring, og her overfor bøjede kongen sig.

Få år efter krigen havde præsten atter to gode kirker at passe, Brøndbyvester og annexkirken Brøndbyøster.

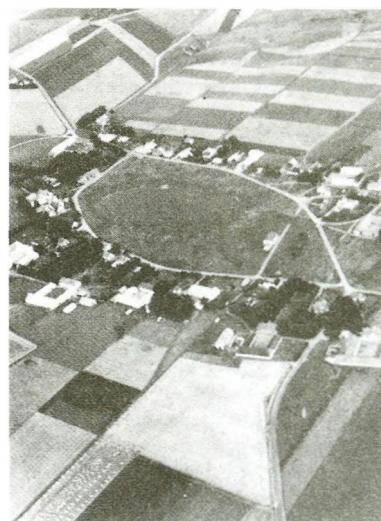
Udskiftningen i 1780

Der er ingen reform i Danmark, som i den grad har ændret landboforholdene som udskiftningen.

Som bekendt var den jord, som tilhørte den enkelte gård-ejer, fordelt i små strimler over alle landbyens marker – i vange, åse og små agre – så bønderne var henvist til at dyrke jorden ved fællesdrift: samtidig pløje, så, høste osv.

På Frederik d. Femtes tid indså man, at fællesdrift var en hæmsko for landbyens udvikling, og da skatterne fra bønderne var landets økonomiske grundlag, måtte man forberede en udskiftning af markerne, så man samlede den jord, som de enkelte bønder før havde haft i småstykker.

Derved opløstes landbyfællesskabet, idet en del gårde af praktiske grunde blev nedrevet og flyttet ud, hvor markerne var.

I Voldsted i Østthimmesland kan man endnu træffe sporene af landsbyens gamle plan.

I Brøndbyvester tog man det roligt. Først en generation efter reformens igangsættelse tog man fat på udskiftningen.

Ved et møde d. 14. oktober 1780 med repræsentanter for amtet og landsvæsenet drøftede man jordfordelingen, og for at lokke lidt for bønderne tilbød amtet dem at slippe for omkostningerne ved opmålingen og yderligere at opnå bygningshjælp og gødning for dem, der skulle flytte deres gårde ud fra landsbyen.

Tilsyneladende gik alt i fredssommelighed, men efter at beslutningen var taget, opstod der uendelige diskussioner om jordens kvalitet og manglende gødning i udlodderne og om, hvordan og hvornår der skulle graves grøfter til markskel.

Kirkeligt set må udflytningen af gårdene have betydet noget for det tilhørsforhold, der hidtil havde eksisteret, mens gårdene lå i en krans nær kirken.

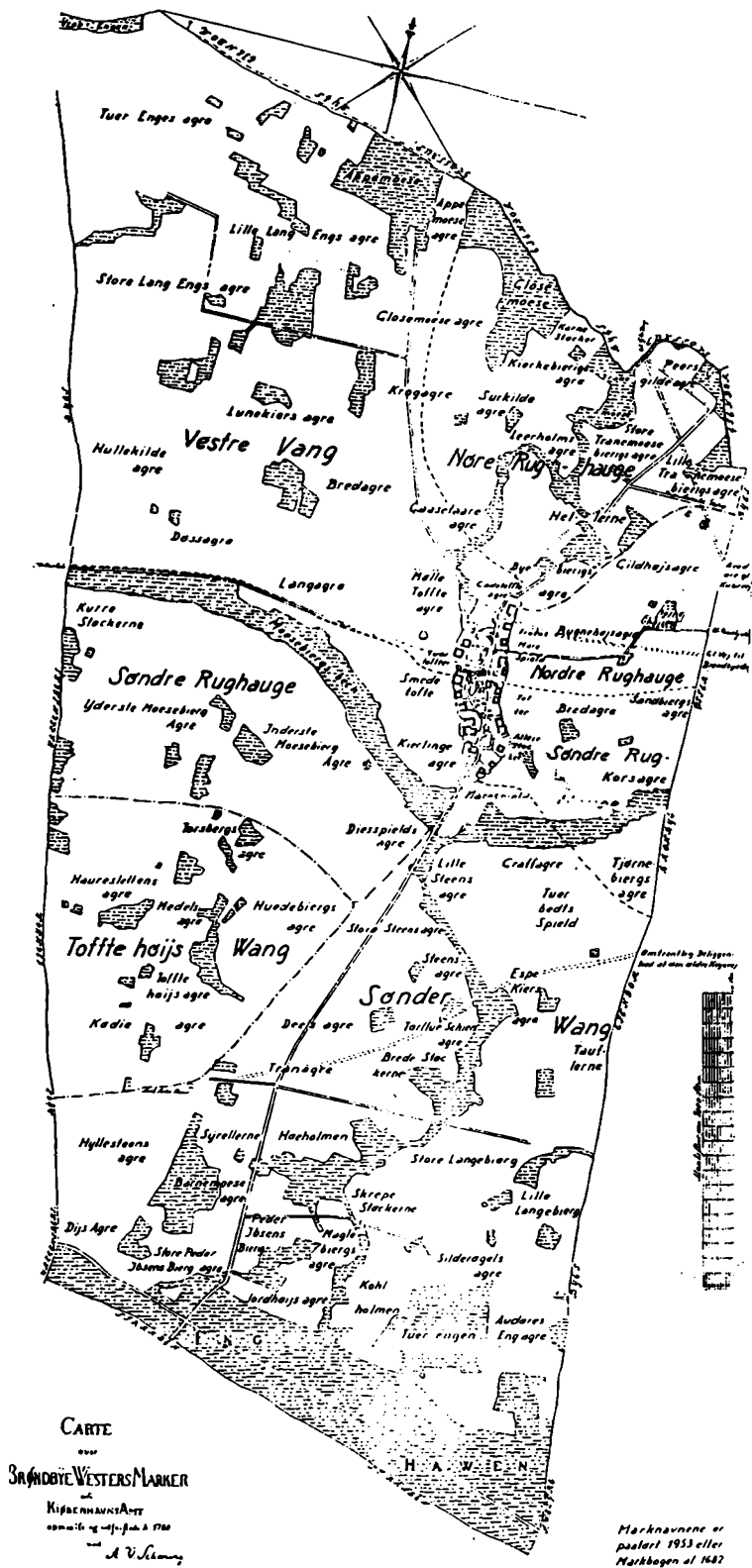
Pastor Becher, som i de dage kunne gå rundt i landsbyen og iagttage nedrivningen af nogle af gårdene, har nok syntes, at det var lidt underligt at se bønderne flytte væk, og bønderne må vel også have følt sig, som om de flyttede hjemmefra og nu skulle klare sig selv et godt stykke væk fra det trygge fællesskab i kirke og landsby.

Provst med dynamik

I 1796 fik Brøndbyerne en præst, som fik enorm betydning, ikke blot for sognene her, men for hele amtet.

Eiler Hammond.

Han var godsejersøn og havde gået i Slagelse lærde skole, hvorfra han blev student.

Kortet, der blev gennemdrøftet den 14. oktober 1780.

Efter universitetsstudiet søgte han et ledigt embede, ligeledes i Slagelse. Allerede ved sin prøveprædiken viste han særlige evner som prædikant, udtalte en teologisk professor Jansson, og kendte mænd som Guldberg og biskop Balle anbefalede ham også til embedet. Han ville med tiden blive noget stort inden for kirken, ...»så kongen til sin tid ville få en kraftig bevæggrund til videre befordring af ham!«

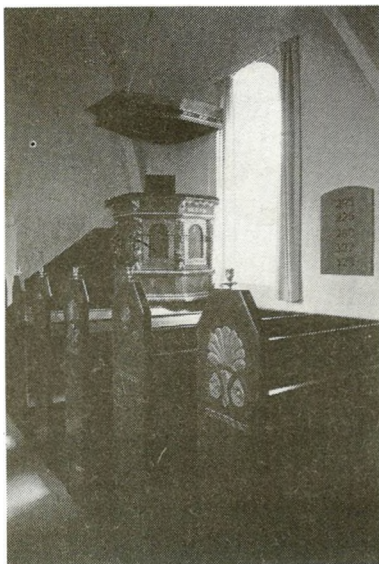
Allerede i sit første embede i Slagelse fik han bevis for den anerkendelse, han nød.

Regeringen satte ham til at udarbejde en plan for fattigvæsenet på landet, der blev benyttet ved den forordning, som regeringen udsendte i 1802.

Kancelliet, dvs. ministeriet, fik af kongen ordre til at tilkende-give Hans Majestæts allerhøjeste tilfredshed med hans flid og dygtighed, samt give ham løfte om forfremmelse.

Det var således en usædvanligt højt kvalificeret ansøger, der sidst på året 1796 søgte embedet i Brøndbyerne. Blandt hans talrige anbefalinger var en udtalelse fra biskop Balle, som ved sin visitats i Slagelse havde bemærket »de bedste virkninger af hr. pastor Hammonds ualmindelige iver for ungdommens frugtbare oplysning og af hans sjældne duelighed til at danne de unge menneskers både forstand og hjerte; disse gjorde ikke alene ypperlig rede for grundig indsigt i religionens lærdomme, men de viste også i deres svar, at naturlæren og stjernevidenskaben ikke var fremmede for dem.«

Biskop Balle antyder i sin anbefaling, at ansøgeren faktisk er for god til et simpelt landsbykald, men at et sådant beskedent præsteembede til gen-

gæld ville kunne give ham tid til at virke i det offentlige liv.

Menigheden er sikkert gået til kirke med særlig benovelse den første søndag, hvor deres spændende nye præst holdt gudstjeneste og har vel følt sig lidt stolte over den udmærkelse, der var blevet dem til del, og pastor Hammond levede fuldt op til de store forventninger.

I næsten et kvart århundrede fik han et dynamisk virke ud fra kaldet her.

Lærerseminariet fra 1802.

Skolevæsenet

Som så mange andre kulturpersonligheder i oplysningstiden, især omkring stavnsbåndets løsning i 1788, omfattede Hammond almuens oplysning med stor interesse.

For at få et bedre skolevæsen måtte man have en bedre læreruddannelse, og i 1802 oprettede Hammond sit eget lærerseminarium i præstegården.

Da en ny skoleordning så dagens lys, var Hammond blevet valgt til amtsprovst for Københavns amt, og dermed fik han ansvaret for tilsynet med skolevæsenet i amtet.

Det blev altså ham, der kom til at føre skoleloven af 1814 ud i livet, og det kan uden overdivelse siges, at takket være hans energiske og målbevidste arbejde blev Københavns amt et af landets bedste amter på skolevæsenets område.

Han var meget målbevidst og slog myndigt ned på slendrian overalt. Meget stor betydning lægger han på en skrap, årlig eksamen, hvor skolekommissionens medlemmer skal være til stede, og hvor hver elev for sig prøves i alle fag, ligesom

lærerens dygtighed vurderes, når han skal eksaminere børnene i emner, som præsten på stedet opgiver ham.

Børnene skulle have karakterer, og disse skulle ophænges i skolen til næste eksamen, så børnene stadig kunne have for øje, at de skulle være flittige.

Også aftenskole indførte han. 2 aftener om ugen skulle den konfirmerede ungdom undervises ekstra i skrivning, regning og bibellæsning.

Det var ham meget magtpåliggende, at tilsynet med lærernes stadige flid var effektivt.

Sognepræsten og skoleforstanderen skulle besøge skolen mindst hver 14. dag og omgående indberette slendrian.

I løbet af sit virke her afskedigede Hammond 12 gamle, udelige lærere og indsatte nye og dygtige i deres sted. Intet under, at skolevæsenet fik et tiltrængt løft under Hammonds ledelse. Det følte også naturligt at medvirke til at udanne nye dygtige lærere til dette skolevæsen, og i løbet af 18 år dimitteredes et lille hundrede seminarister herfra, indtil seminariet gik ind på grund af Hammonds forflyttelse til Roskilde provsti 1820.

Som før nævnt har menigheden nok følt en vis ærefrygt for pastor Hammond, og det kan have resulteret i en større afstand mellem præst og menighed end normalt, især i de første år.

Og dog – begivenhederne omkring krigen 1807 viste, at der eksisterede et tillidsforhold mellem sognebørnene og deres sjælesørger.

Men dette dramatiske afsnit i Brøndbyernes historie bør nok have sit eget kapitel.

Englænderne hænger

Lørdag den 15. august kunne man fra kirketårnet se 70 engelske skibe, eskorteret af 2 orlogsmænd lægge sig for anker i Køge bugt.

Skibene måtte formodentlig rumme invasionsoldater, og om søndagen blev der da også tudet til gadestævne, hvor det blev meddelt, at hvis fjenden forsøgte landgang, skulle bønderne drive deres kreaturer ind mod Staden.

De følgende dage blev alt kaos. Flygtninge fra Valby, Vigerslev og Hvidovre drog gennem Brøndbyvester til langt ud på natten.

Vogne på flugt med kvinder, børn, sengeklæder og møbler – og forskræmte flokke af herreløse kreaturer.

Også bønderne i Brøndbyvester ville flygte, men provst Hammond formanede dem til at holde hovedet koldt og ikke give efter for panik.

Tirsdag eftermiddag tabte de alligevel besindelsen, for de hørte et løst rygte om, at der ville blive udkæmpet et slag på markerne her om torsdagen.

Da provsten og hans kone i dejligt måneskin gik gennem byen, fandt de kun gårdmand Niels Hansen og hans familie tilbage i hele byen.

Klokken 2 om natten blev de vækket af Ole Seminarist, som kom farende og fortalte, at den engelske hær var rykket fra Frederiksberg gennem Brøndbyvester og nærmede sig byen.

Hammond stod op, gav familien besked om at holde sig klar til flugt, og så gik han ned gennem byen for at undersøge sagen.

Her holdt et par vogne med flygtninge, som lige var kommet hertil fra Brøndbyvester.

De forsikrede, at alt var roligt dér. Altså kun blind alarm.

Hammond gik tilbage og beroligede familien, som lagde sig på sengene med tøjet på og prøvede at få lidt søvn.

Om onsdagen vendte nogle af de opskræmte Brøndbyvestere tilbage til deres tomme gårde og løse kreaturer. Samme eftermiddag blev Glostrup besat af en stor afdeling engelske hussarer, hvis officerer blev indkvarteret hos sognepræsten.

Efter endnu en urolig nat med stadig rumlen af vogne med tilbagevendende flygtninge kom de første fjendtlige soldater til Brøndbyvester.

Det var en vagtmester med en halv snes dragoner, der kom ridende over markerne fra Glostrup for at hente levnedsmidler.

De forskrækkede bønder tilkaldte provsten, som mødte dragonerne uden for en af gårdene.

Provsten kunne tale tysk, og dermed gjorde han sig forståelig.

Han tog alle soldaterne med op i præstegården til øl og brændevin, og her forhandlede han med vagtmesteren om køb af fødevarer hos bønderne. Senere fik Hammond en god aftale i stand med den engelske øverstbefalende i Glostrup om englændernes fouragering i landsbyerne, hvor rekviritionerne skulle gå gennem den stedlige sognefoged.

Denne ordning fungerede tilfredsstillende, selv om der også kom kriminelle plyndrere til egen af den slags, der altid følger i en hærs kølvand.

Resolut fik Hammond en ordning aftalt med obersten om, at han stillede et par mand til vagtværn for de to landsbyer mod en fast aftalt leveringsordning herfra uden beregning.

Sådan gik dagene med bestandigt nye problemer og faresignaler og fjenden huserende overalt.

Provsten havde nok at gøre med at passe sine sognebørn. I sin dagbog beskriver han forholdene så levende, at man kan forestille sig hele den urolige tid dag efter dag.

Et uddrag af dagbogen kan læses i Chr. Rosenmands artikel »Brøndbyernes kirkehistorie VI« i Glostrupbogens 3. del.

Vor Frue tårns brand

Københavns bombardement

Så kom de frygtelige nætter d. 2.4. september, da København blev bombarderet. Det kunne tydeligt følges her fra Brøndbyvester.

3. aften var den værste.

En vældig ildebrand oplyste de tykke røgskyer i luften og belyste landsbyens gader og huse hele natten.

Vældige brag kunne høres, da et batteri blev antændt, hvorved et stort krudtdepot sprang i luften.

Ude i Brøndbyvester blev bombardementet fulgt med skræk og sorg, og i dyb tavshed stod man om morgenen og så ind på den ødelagte hovedstad, hvor Frue kirkes vældige tårn og spir manglede i Stadens silhuet.

Under alle disse rædsler måtte provst Hammond passe det ekstra hverv, han havde påtaget sig: at organisere betalingen af de fødevarer m.m., som englænderne krævede, og det var ikke let at tilfredsstille alle

parter, og imens måtte han huse den ene gruppe engelske officerer, husarer og dragoner efter den anden. Op til 400 husarer befandt sig på præstegårdens grund på samme tid. Hans anstrengelser blev kronet med held: Han forhindrede plyndringer og vilkårlig behandling af bønderne og skaffede dem højere betaling end normalt af englænderne, og så prøvede han at fordele byrderne så jævnt som muligt på alle omegnens bønder.

Men alle disse strabadser og køreture i al slags vejr tærede på hans kræfter og gjorde ham så syg af lændesmerter, formodentlig gigt, at han måtte holde sengen, hvorfra han rejste sig »med megen smerte«, da han blev kaldt til Staden, støvnet af politimesteren i en strid om betalingen for nogle kreaturer.

Undersøgelsen endte med, at provstens handlemåde fandtes fuldstændig i orden, og englænderne måtte give ham mange undskyldninger.

Han blev Ridder af Dannebrog efter sin dåd et par år efter krigens.

Da han var over 60 år, søgte han Roskilde Domprovsti og blev udnævnt dertil i 1820.

Han syntes, han var for gammel og svagelig til at bo på landet og drive en stor præstegård.

Kun 2 år senere døde han af gigtfeber og blev begravet på Gråbrødre kirkegård.

Præstegården brænder igen

I juni 1829 brændte Brøndbyvester Præstegård atter en gang.

Umiddelbart efter branden opstod der på egnen nogle rygter om, at det var pastor Svitser selv, der havde stukket ild til, for da han sad som præst i Herstedøster præstegård, nedbrændte også denne i marts 1813, hvorved han bl.a. mistede en kostbar bogsamling, og ikke blot mistede alt, hvad han ejede, men måtte tage lån for at genopbygge gården.

Alene disse kendsgerninger må gendrive påstanden om, at han var pyroman.

Selv skal han have sagt: »Ilden forfølger mig.«

Men alle senere beboere af præstegården skylder Svitser tak for den rummelige og smukke præstegård, som han lod opføre i 1829-30.

Den stod særlig køn de første hundrede år af sin tid, da den havde stråtag og små halvrunde vinduer i taget ind til loftet.

Grundtvigs trofaste ven

Det er vel almindeligt kendt, at Grundtvigs tilknytning til Brøndbyvester skyldtes venskabet med sognets præst, Gunni Busck, hvis kontakt med familien Grundtvig stammede helt tilbage til hans dåb. Han blev nemlig døbt af Nikolajs fætter, Hans Grundtvig.

Allerede som ung teologistuderende blev Busck påvirket af Grundtvig. Han mindes en stærk åndelig oplevelse i Trinitatis foråret 1821, hvor Grundtvig prædikede over teksten om arbejderne i vingården.

Han blev meget grebet af Grundtvigs ord, og det fik indflydelse på hele hans liv.

Selv var han opvokset i et fromt, velhavende hjem, der var meget påvirket af Brødre-menigheden Herrnhuternes fromhed. De havde en forsamlingsal i Stormgade, tæt ved Grundtvigs hjem ved Nikolaj kirke.

Busck kom til Brøndbyerne i 1844 og virkede her med flid og overordentlig dygtighed.

Venskabet med Grundtvig var da allerede af gammel dato.

Da Grundtvig i 1826 havde nedlagt sit embede ved Vor Frelsers kirke efter en kirkestrid og stod uden indtægter, bad Busck ham stiltødt, om han måtte sende ham en understøttelse af sin egen overflod.

Grundtvig afslog det venligt, men bestemt.

Han ønskede ikke deres venskab ødelagt ved, at der var penge imellem dem. Umiddelbart før Busck flyttede til Brøndbyerne, fik han besøg i sin daværende præstegård af Grundtvig, som netop da led af det andet af 4 sindssygeanfald, han oplevede i sit lange liv – en manio-depressiv psykose.

En dag kunne man ikke finde Grundtvig, men endelig blev han fundet i et vognskur, liggende på knæ med hænderne foldede på vognhjulet, grædende og bedende.

En eftermiddag, hvor Busck havde foreslået Grundtvig en spadseretur op til den lille høj nærved, hvor Busck af og til skrev sine prædikener i et lysthus, var Grundtvig stadig ikke til at trøste, men inde i lysthuset greb Busck hans hånd fast og sagde: »Lad os bekende vor kristne tro og bede.«

Snart faldt der ro over Grund-

Gunni Busck.

vigs sind, og kort efter bad han Busck hente pen og papir i det lille bord i lysthuset. Og så dikterede Grundtvig nogle vers af en af de kønneste salmer, vi har, og som bl.a. bruges til barnedåben:

Sov sødt, barnlille!
lig rolig og stille!
så sødelig sov,
som fuglen i skov,
som blomsterne blunde i enge!
Gud Fader har sagt:
Stå, engle, på vagt,
hvor mine de små er i senge!

Grundtvig vies i Brøndbyvester kirke

Det var da også ganske naturligt, at Grundtvig henvendte sig til Busck, da han efteråret 1851 ville indgå i et nyt ægteskab, efter at han i januar samme år havde mistet sin første hustru, Lise Blicher.

Der var mange – og deriblandt Busck selv – der ikke rigtig syn-

tes om dette ægteskab så hurtigt efter Lises død, men han ville dog ikke nægte Grundtvig den vennetjeneste at vie ham, og vielsen fandt da sted i Brøndbyvester kirke d. 24. oktober 1851.

Dagene i forvejen havde det regnet ustandselig, og de dårlige veje var så opblødte og bundløse, at det faktisk var betænkeligt og med fare for udskriden at køre forbi gadekæret neden for kirken.

Dagen var således meget trist til at fejre bryllup på, og endnu mere trist var det, at Grundtvigs to sønner, Svend og Johan, der begge var vendt hjem fra krigen 1848-50 som officerer, ikke ville være til stede ved vielsen.

Da Grundtvig og hans tilkommende, Marie Toft, var ankommet til præstegården, gik Grundtvig straks ind på Buscks arbejdsværelse, hvor han tavs og nedtrykt vandrede rastløst frem og tilbage på gulvet.

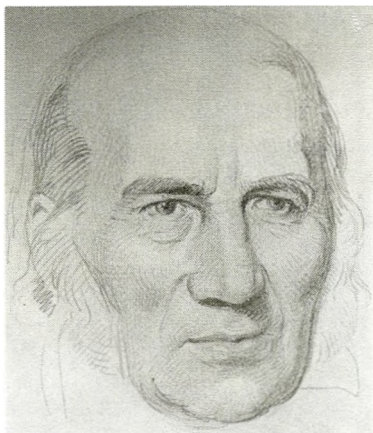
Busck måtte flere gange minde ham om, at alle ventede på dem ovre i kirken. Nu måtte de gå derover.

Endelig tog han sig sammen og fulgte med.

Da Grundtvig omsider nærmede sig kirken, var hans ansigt stadig mørkt og sørgmodigt.

Men pludselig hørte han, først fra våbenhuset og derpå opad kirkegulvet, klirren af sabler mod stengulvet, og hans ansigt lyste op i et smil. Det var hans to sønner, der alligevel var kommet!

Ikke med et ord havde Grundtvig ladet ane, hvad der pinte ham, men på det smil, han sendte sine sønner, forstod man det.

Grundtvig.

Grundtvigs salmer

Venskabet mellem Busck og Grundtvig fik også næring af deres fælles kærlighed til de gamle salmer og den kristne lovsang i det hele taget.

Det var bl.a. Busck, der opfordrede Grundtvig til at gendigte nogle af de gamle salmer i en nyere stil.

Grundtvig svarede ved at sende ham salmen: »Tag det sorte kors fra graven«, digtet i påsken 1832.

Senere fik Busck overtalt Grundtvig til at modtage pengebeløb af ham, for at han kunne hellige sig digtning og gendigtning af salmer.

Busck har således en stor andel i, at »Sangværk til den danske kirke« blev til, og kirkerne i Brøndbyerne var blandt de første, der indførte Grundtvigs »festsalmer« jævnsides med den almindelige salmebog.

Grundtvig offentliggjorde ved Buscks død et digt på 6 vers, og første og sidste vers lød således:

*Hr. Gunni Busck i Brøndby Vester
han var min ejegode ven;
som ham imellem Sjællands præster
jeg har kun meget få igen.
Og det om ham skal mindes længe:
Han sparede ej på sine penge,
Når Herren havde dem behov.*

*Sangværket til den danske kirke
sålunde frem for lyset kom
og menighedens salme-virke
skal minde slægterne derom;
så glemmes mellem Sjællands*

*præster
skal aldrig han i Brøndby-Vester,
som købte lovsang til Guds hus.*

Idyl i præstegårdshaven hos Gunni Busck.

Gunni Busck døde påskedag 1869.

Da han lå på sit dødsleje, spurgte han den sidste nat, hvad tid på natten det var, og fik at vide, at det var midnat. Så sagde han: »Gud ske lov, så har vi påskemorgen!«

Et fromt og virksomt liv havde fundet sin afslutning.

»Grundlovens fædre«. Monrad står i forgrunden til højre i billedet sammen med Orla Lehmann.

Konseilspræsidenten

Den 1. august 1869 blev den tidligere konseilspræsident (statsminister) indsat i sit præsteembede i Brøndbyvester og Øster sogne.

Ditlev Gothard Monrad.

Hans lige kan næppe findes blandt vor tids politikere.

Ingen har som han haft så afgørende betydning for Danmarkshistorien i nyere tid.

Han figurerer ikke uden grund i forgrunden af det berømte maleri af grundlovens fædre – sammen med Orla Lehmann.

Den ublodige udvikling i frihedsdagene 1848 og den deraf følgende frie forfatning var først og fremmest hans fortjeneste.

Som 28-årig magister i østerlandske sprog havde han sidet i 1840 og oversat »Tusind og én nat«, da han pludselig kastede sig ud i det (farlige) politiske liv under enevælden og skrev ivrigt i sit eget blad om en fri forfatnings velsignelser og undsagde enevælden.

Som folketingspolitiker blev Monrad senere formand for tingets vigtigste udvalg, finansudvalget, og hans dygtighed og veltalenhed bragte ham mange politiske sejre.

Det var f.eks. hans politik for anlæg af jernbanenettet i Jyl-

land, der sikrede, at Jylland ikke blot blev handelsmæssigt opland for Hamborg.

Nytårsaften 1863, lige før krigsåret 1864, blev Monrad kaldt til kongen. Den truende krise i forhold til Tyskland gav Christian den Niende så store statslige problemer, at han måtte bede Monrad danne et forretningsministerium med lutter embedsmænd, idet ikke én politiker havde mod på at træde til – bortset fra Monrad.

Monrads ministerium blev af københavnerviddet døbt »millionena: Den bestod af en ener – og seks nuller!!

Med dette fattige ministerium fik Monrad hovedansvaret under den sørgelige krig i 1864, og han måtte lægge navn til mange ulykkelige beslutninger.

Under fredskonferencen i London midt under en våbenhvile måtte han sige nej til en løsning, der kunne have reddet Sønderjylland på danske hænder, og krigen fortsatte med det resultat, at Danmark tabte alt og ikke længere fik noget valg.

Ansvar for herfor hvilede tungt på Monrads skuldre.

Monrad som præst

Det var nu denne store politiker, der i 1869 overtog præsteembedet efter Gunni Buscks død.

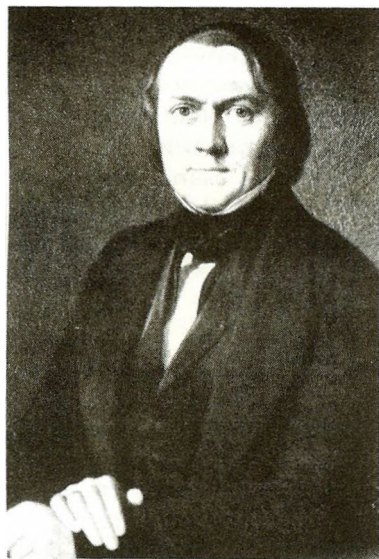
Ved sin tiltrædelse nævnte han i stor ærbødighed sin forgængers virksomhed og føjede til: »Det siger jeg jer i oprigtighed, at jeg ikke kommer til jer med store tanker om, at jeg vil gøre det bedre end min forgænger, og at jeg vil være glad ved, om I, når det engang forundes mig at stedes til hvile efter livets mange kampe, kan give mig i min grav det samme vidnesbyrd, som I giver ham, at han var en tro tjener.«

– Monrad gik med sin sædvanlige flid og omhu op i præstegerningen.

Størst betydning fik han som en enestående prædikant.

Til at begynde med havde man ganske vist lidt svært ved at vænne sig til hans spidse, noget skrattende røst, som »ligesom bedre passede til en politisk forhandling i rigsdagen end til en forkyndelse fra prædikestolen – « som en af hans tilhørere sagde.

Men Monrads ord gjorde usletteligt indtryk.

D. G. Monrad.

I København var der en kreds af unge teologer, der i al slags vejr vandrede de 1½ mil ud til Brøndbyvester for at overvære hans gudstjenester.

De fik ham til at udgive sine prædikener i bogform, som den dag i dag er berigende læsning.

Også sognets sociale liv tænkte han meget på.

Da hans kone foreslog, at man i sognet oprettede et asyl for børn, hvis mødre gik på arbejde, skød Monrad selv halvdel af udgiften ind i asylet svarende til den sum, sognet bevilgede.

Sidst i januar 1871 døde biskoppen over Lolland-Falsters stift, og Monrad fik tilbudt embedet, som han iøvrigt havde beklædt tidligere i sin karriere.

Han kunne ikke straks sige ja, men havde svære overvejelser forinden.

Han var faldet godt til i Brøndbyerne, og det tiltalte ham bedre at være præst end biskop, for som præst havde han både konfirmandundervisningen og søndagsgudstjenesten at passe.

Men en halslidelse, som tit plagede ham, gjorde vistnok udslaget.

Han turde ikke fortsætte med at betjene to kirker, men – som han skrev til en slægtning: »...jeg tager herfra med tårer i øjnene og siger: Forlad os vor skyld!«

Vort århundrede

Vi springer igen en årrække frem. Ca. 30 år.

Vi er i 1912, og det er fra nu af muligt at dykke ned i kirkens egne arkiver. Menighedsrådets forhandlingsprotokoller er nemlig bevaret fra dette år og fremefter.

Menighedsrådet, som valgbestyrelsen kunne godkende d. 2. december 1912, bestod af 3 gårdejere – og meget klædeligt for den tids repræsentation – et kvindeligt medlem: Clara Andersen, *gårdejer A. C. Andersens hustru*, som hun bliver opført som!

Til formand valgtes sognepræsten, provst Munck.

Det overdrages gårdejer Jørgen Pedersen at fordele indholdet af kirkebøssen til fattige enker i sognet ved juletid. Årets indsamling havde givet 31 kroner, og der var 18 enker at fordele til, så der blev ikke meget til hver.

Mødet d. 3. juni 1914 havde 2 moderniseringer på dagsordenen.

Det vedtoges, at installation af elektrisk lys i kirken skulle foretages samme sommer. Der gik dog 2 år, før beslutningen kunne gennemføres.

Endvidere skulle der ophænges en plakat med forbud mod spytning!

Verdenskrigens dønminger nåede også Brøndbyerne: Fra Det kongelige Vajsenhus modtoges 25 salmebøger til brug for de indkvarterede soldater.

I 1916 var der kampvalg til menighedsrådet.

Fra den konkurrerende liste kom jordbruger Jacob Møller ind som nr. 2 og fortrængte gårdejer Jørgen Larsen.

Clara Andersen klarede sig flot og blev valgt som nr. 3.

Det nye menighedsråd fik i sin valgperiode gennemført en væsentlig – og hygiejnisk – nyvinding på altergangens område.

Tidligere havde alle drukket altervin af samme kande, men nu blev det vedtaget at indføre særkalke.

Endvidere sørgede man bl.a. for, at kirkens kakkellovnsskærme blev malet.

1920'erne

I 1923 blev der afholdt afleveringssyn på præstegården i anledning af, at menigheden skulle overtage halvdelen af lånene her. Derfor har vi også herfra en opgørelse over pastoratets indbyggere, der opgjordes til 1001 sognebørn.

Deres præst var provst Munck, som var præst for Brøndby-

vester, Brøndbyøster, Brøndby Strand og Avedøre fra 1912-1932, altså i hele 20 år.

På hans tid fandtes der en KFUK-afdeling og en kvindeskreds. Der holdtes konfirmandmøder samt møder i missionshuset på Krogagervej. Dette blev senere solgt.

I 1924 skulle menighedsrådet overfor ministeriet tilkendegive sit syn på kvinders adgang til at blive præster.

Afstemningen fik følgende resultat: 1 stemte ja, 5 stemte nej! Provst Munck deltog i afstemningen, men hvad han har stemt, kan vi næppe vide.

Søndag d. 6. oktober 1929 kl. 23^{1/2} (rådets sekretær angiver meget samvittighedsfuldt i protokollen, at det var en konfirmationssøndag) nedbrændte præstegårdens sydlige lade og vestre længe. Ilden antages at være påsat »som så mange andre i denne egn!«

1930'erne

Provst Munck søgte sin afsked i 1932, da han tillige var formand for Indre Mission i Danmark, og 30. september 1932 afholdt menighedsrådene i Brøndbyvester og Brøndbyøster møde sammen med biskoppen i anledning af valget af hans efterfølger.

Pastor Brasen fik 8 af i alt 13 stemmer og blev derved indstillet til embedet.

Mens provst Munch havde familie af børn og unge, havde pastor Brasen ingen børn, og det blev en stille periode.

Brasen var tidehvervspræst, der lagde mest vægt på gudstjenesterne, som altid lå kl. 10 i Brøndbyvester og kl. 14 i

Brøndbyøster den ene søndag og så omvendt den næste.

Næsten samtidig begyndte 2 kendte personligheder deres virke ved kirken.

Senere skoledirektør A. Betz som kirkesanger og medhjælpende kirkebogsfører, og lærer Zetmann Jensen som organist. Disse tre arbejdede godt sammen i alle årene.

Kirkegangen var sædvanligvis lille, men til højtider kom der altid flere. Især til høstgudstjenesten kom man kørende i hestevogn til kirke.

Pastor Brasen kom på skolerne for at være med til overhøringen i religionstimen. Der havde man stor ærbødighed for ham. Børnene lærte i skolen, at deres præst var den eneste universitetsuddannede i Brøndbyvester landsby.

I 1932 blev afholdt ekstraordinært provstesyn på Brøndbyvester kirke i anledning af planerne om, at kirken skulle overgå fra »kongens eje« til selveje (hvilket menighedsrådet i øvrigt frabad sig).

En del oplysninger springer i øjnene fra dette provstesyn.

Kirken har 150 siddepladser.

Befolkningstallet er steget fra 868 i 1916 til 1412 i 1931. Stigningen skyldes en stærk bebyggelse i Vesterled og ved Strandene, hvor især anlægget af Gl. Køge Landevej »har hidkaldt mange beboere.«

Kirken er særdeles vel vedligeholdt.

Knæfaldet skal dog betrækkes med rødt plys, og kakkellovne, der er ca. 30 år gamle, trænger til fornyelse. Også orglet trænger til udskiftning.

Fra 1. oktober 1934 overgik Brøndbyvester kirke sammen med Brøndbyøster til selveje.

Menighedsrådets sammensætning i 1934 angiver tydeligt de samfundsmæssige forandringer, der er ved at ske i sognet. Mens rådet som nævnt i 1912 bestod af 4 »landboere«, har repræsentationen helt skiftet karakter:

1 chauffør

1 cementstøber

1 handelsgartner

1 fisker

1 pensionist og

2 »fruer« (gårdmandskoner)

I 1935 arrangeredes en festlig bazar til fordel for et nyt orgel til kirken. I præstegården holdes der nogle salmesangsafetener, så menigheden kunne lære nye salmer.

1940'erne

Pastor Brasen var tydeligt mærket af sygdom under konfirmationen i Brøndbyøster kirke 3. okt. 1943, og dagen efter blev han indlagt, fulgt af sin frue, som altid var ved hans side.

Han døde i december samme år.

I februar 1944 holdt rådet møde med biskop Fuglsang Damgaard for at gennemgå 38 ansøgninger til det ledige præsteembede efter pastor Brasen. Sognepræst Chr. Rosenmand, Faarevejle, blev énstemmigt indstillet som nr. 1.

Pastor Rosenmand tiltrådte 1. april 1944 og flyttede ind i præstegården med frue og 2 små piger på 4 og 5 år – »lige 100 år efter, at Gunni Busk var kommet hertil,« som Rosenmand altid selv sagde.

En af de små piger var Inger, som har nedskrevet nogle erindringer fra sit barndomshjem i præstegården:

Ved høstgudstjenester var der pyntet med aks og blomster fra de forskellige gårde. Vi samledes lørdag eftermiddag i kirken og lavede buketter til vinduesnicjerne, alteret og stolene.

Det var en dejlig tradition, der lagde op til takkegudstjeneste for årets høst.

Julemødet for sognets ældre blev holdt i præstegården.

Det var de ansatte ved kirken, der stod for arrangementet.

Far og jeg fyrede i 7 kakkelovne, og overalt blev der pyntet op med svenske bonader, juledekorationer og lys.

Hvidovre Rutebiler hentede gratis de ældre i sognet og kørte dem helt til dørs.

Der var flere damer, der hjalp mor med traktementet, og Zettmann stod for de musikalske indslag.

Den gamle biskop Bruuun Rasmussen holdt julealen, og alle nød kaffen fra den store madam Blå rundt om i stuerne. (Far mente, de fleste havde hørt ham i løbet af juledagenes gudstjenester, så det var mere festligt med en fremmed taler.) Julefesten holdtes mellem jul og nytår.

Sommermøder blev holdt i præstegårdshaven. Der kom mange mennesker, også fra de omliggende sogne. De gamle sad på stole, yngre på bænke, og vi børn og unge på tæpper.

Sange, taler og lege var på programmet. Ofte blev en del unge lidt længere, og så gik det på livet løs med »To mand frem...«, »Tre mand høje og lignende sanglege.

Lokale kræfter opførte engang »Hans og Trine«. Det samlede mange mennesker.

Det var hyggeligt at komme ind i kirken en vintersøndag-morgen og mærke duften fra fyret, hvor tørve-

ne eller koksene faldt stille sammen og gav dejlig varme.

De fleste faste kirkegængere havde deres bestemte pladser i kirken, og endnu i min barndom var det almindeligt blandt de gamle gårdfamilier, at manden sad i sydsiden og konen i nordsiden.

(Det sidste ægtepar, der praktiserede dette, døde i 1953. Det var Christine og Chr. Olsen, Hyldegård).

I 1948 blev det afgørende nødvendigt at udvide kirkegården, og da den tilgrænsende frugtplantage var en mulighed, forhandlede rådet med ejeren, fru Olsen, og sognerådet om køb. Kommunen skulle jo optage ændringen i sin byplan.

Dermed blev kirkegården udvidet med 3½ tønde land. Købesummen blev 90.000 kr.

Den 8. august samme år fik det voksende sogn en kapellan, Nørager Petersen, som startede en velbesøgt søndagsskole.

Denne førte fru Rosenmand videre, da Nørager Petersen flyttede til Holbæk.

I samme periode fik pastor Rosenmand spejderarbejde i gang.

1950'erne

Hidtil havde Brøndbyøster været et annexsogn til Brøndbyvester hovedsogn.

I 1951 ønskede Brøndbyøster sogn at blive et selvstændigt sogn med egen præst, som skulle bo i sognet og betjene Brøndbyøster og Avedøre.

Brøndbyvester menighedsråd anbefalede dette ønske, idet man dog betingede sig, at kaldskapellanden havde pligt »til at holde mindst 12 gudstjenester med altergang om året i Brøndbyvester kirke.«

Den nye præst tiltrådte samme år, og embedet i Brøndbyvester omfattede nu »kun« hovedsognet samt Brøndby Strand.

Dog skulle kaldskapellanden hver uge sende en opgørelse over kirkelige handlinger til sognepræsten til brug for dennes indberetning.

På de byboere, der flyttede her til i 50'erne, må Brøndbyvester sogn have virket som et landsogn.

Kirkesangeren Hans Abrahamson fungerede samtidig som ekspeditionssekretær i Brøndby kommune. Han havde oprindeligt været førstelærer ved Brøndbyvester skole, der dengang lå i den nuværende tandrenningsklinik over for Tjørnehøjskolen.

Foruden at være kirkesanger udførte Abrahamson kordegnfunktioner for kirken. Klokkeren og graveren, Lars Nielsen, hed i daglig tale Klokkerla's.

Han havde påtaget sig det ekstra job at »holde« på morgenbussen, til alle – også sysoverne – var vel om bord. Hans 90-årige enke lever stadig og bor Bygaden 59.

15. august 1954 blev der i og omkring præstegården afholdt bazar – i silende regn. Overskuddet skulle gå til at få oprettet et kirkeblad.

En enkelt bod – den med tombolaen – var godt beskyttet mod regnen. Den var opstillet i garagen.

Trods regnen var der mange mennesker, der mødte frem.

Menighedsarbejdet voksede i de år.

Da det var svært at få børnene til at komme, når de først var blevet 11-12 år, startede en »pigekreds« for de ældste søndagsskolepiger, der en gang om ugen mødtes i præstegårdens konfirmandstue.

I 1955 blev der påbegyndt en bibelsamtalekreds, der mødtes to onsdag-eftermiddage om måneden. Den blev de første 10 år ledet af pastor Rosenmands søster, der kort efter

starten foreslog, at den blev omdannet til en Ydre Missionskreds under Dansk Missionselskab.

Kredsen er stadig aktiv efter 30 år.

I 1956 blev der indlagt centralvarme i kirken, og samme år fik kirken en ny kapellan, pastor Nørgaard, efter pastor Orla Christiansen.

Fru Nørgaard fungerede som kordegn og kasserer for menighedsrådet i de godt 3 år, de var præstepar her.

Nørgaards havde forskellige kredse i deres hjem i Tranevænget, og der var også startet en bibelkreds i præstegården.

Pastor Rosenmand var en forkynder af stort format, og hans bibeltimer var fremragende, ligesom det var meget belærende, når han kom ind på historiske emner, der for alvor var hans kæphest.

(Rosenmands artikler om Brøndbyvester kirkes historie har været et enestående materiale at øse af til de tidligere århundredes historie i nærværende skrift. Red. anm.)

En Unge Hjem kreds samt en Mødreklub fulgte hurtigt efter Rosenmands bibelkreds, og i 1958 voksede der ud af Unge hjemkredsen en interesse for at opstille en kirkelig liste til menighedsrådsvalget, og kredsen blev en livskraft i sognet.

Det kunne mærkes på kirkebladsarbejdet og planerne om at få bygget et Sognets Hus. I dag har repræsentationen i menighedsrådet vokset sig stærk, idet 7 medlemmer fra kirkelisten har sæde i rådet.

I 1959 ansættes en kordegn i et nyoprettet embede, altså en fast stilling.

Det blev den unge Ernst Hoffmann, som stadig fungerer ved

kirken og har passeret sit 25 års jubilæum.

Han havde været meget aktiv inden for KFUM's soldatermission og begyndte hurtigt at tage del i forskelligt menighedsarbejde.

En måned efter blev Helge Hansen ansat som ringer og graver.

Også han nåede sit 25 års jubilæum, før han gik af og blev afløst som kirkegårdsleder af Johs. Ebbesen.

I disse år gav menighedsarbejdet inspiration til oprettelsen af FDF, KFUM- og KFUK-spejderne, og ved årtiets udgang stiftedes KFUM's YA-kreds.

1960'erne

Efter at pastor Nørgaard i 1960 var blevet sognepræst i Bogen-se, blev embedet som kaldskapellan ledigt, og menighedsrådet indstillede en ansøger, der ud over sin erfaring som præst også havde arbejdet som civillærer ved militæret, pastor Magnusson, en særdeles god prædikant og en afholdt præst. Desuden havde han en smuk sangstemme, som han lod høre, når han messede under gudstjenesten.

I 1961 startedes Brøndbyvester menighedsstyrelse, som blev oprettet med det formål at koordinere de forskellige former for børne- og ungdomsarbejde samt menighedsaktiviteterne i det hele taget. I den forløbne periode har arbejdet og initiativerne ud fra menighedsstyrelsen i høj grad præget sognelivet.

Bazarerne i Kirkebjergsalen påbegyndtes, idet det først var hensigten, at de penge, disse indbragte, skulle anvendes til opførelsen af et menigheds-hus, da menighedsarbejdet var blevet væsentligt udvidet, efterhånden som flere og flere flyttede herud.

Selv om man efterhånden fik samlet en net sum ind ved de årlige bazarer, steg byggepriserne i disse år jo væsentligt, så man snart blev klar over, at det ville tage alt for mange år at få tilstrækkelige midler indsamlet til det påtænkte formål.

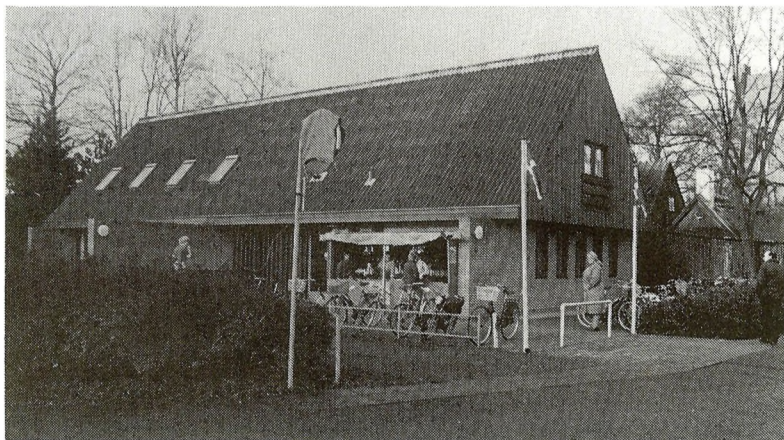
Der åbnedes da mulighed for over kirkeligningen at bygge en administrationsbygning, og menighedsrådet »købte« så et stykke af præstegårdsjorden til opførelse af det, der nu hedder »Sognets hus«.

Derved stod menighedsstyrelsen med de penge, bazarerne havde indbragt, og tænkte på forskellige muligheder for deres anvendelse.

Til sidst blev så huset i Jonstrupvang indkøbt for de indsamlede penge, men det skete jo først i 70'erne.

I 1963 søgte man et 3. præstembede til området ved Brøndby Strand, og pastor Krebs blev ansat i dette embede fra februar 1964.

Pastor Rosenmand gik af i 1964 efter 20 år ved kirken. Kun 65 år gammel var han desværre nødt til at lade sig pensionere på grund af sygdom, og så blev Magnusson sognepræst og flyttede ind i den gamle præstegård, efter at den havde gennemgået en stor restaurering, som provst Christiansen ikke billigede helt, idet han udtalte, at det var bedre at køre en bulldozer hen over den gamle præstegård og så

Sognets hus under julemarkedet 1986.

bygge en helt ny. Men dels ville det have været væsentligt dyrere, og dels fandt man også, at noget værdifuldt i bybilledet derved ville gå tabt.

Rosenmand blev som nævnt afløst af Knud Magnusson, og Mogens Madsen blev ansat som residerende kapellan.

I 1967 indviede man den lille vandrekirke ved Brøndby Strand og arbejdede på at få udskilt sognet helt fra Brøndbyvester. Det skete 1969.

1970'erne

I 1971 flyttede pastor Madsen til et embede på Bornholm, og som ny kapellan indstillede menighedsrådet cand. theol. Frede Jørgensen.

Samme år fremsatte den nybagte præst et forslag, som mange konfirmander har haft glæde af helt op til i dag: Etablering af en konfirmandlejr for de unge, som foretrækker en samlet undervisning i sommerferien på lejrbase med nogle forberedelsestimer i det ordinære undervisningsår som optakt.

Ideen slog straks an, og rådet tilsluttede sig planens gennemførelse, foreløbig inden for en beløbsramme på 5000 kr.

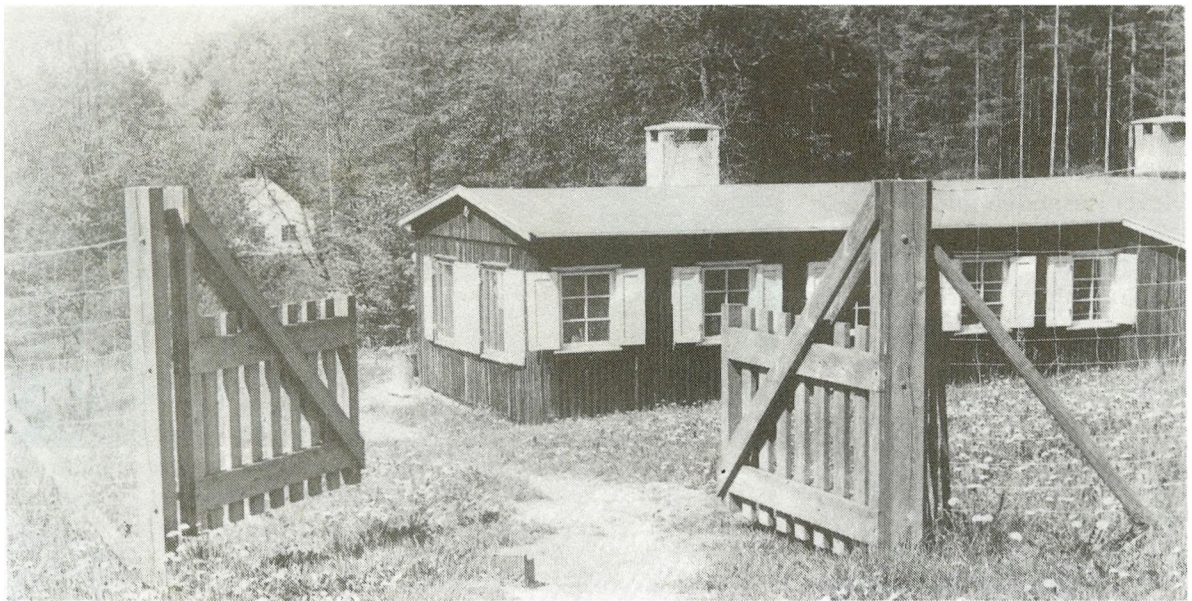
Biskoppen gav sit samtykke året efter. Ved samme møde fik pastor Jørgensen bevilget ekstra udgifter i forbindelse med musikledsagelse under børne- og ungdomsgudstjenesterne.

I september 1974 var bygningen af konfirmand- og administrationslokaler færdig til indvielse, og dette var en milepæl i sognets historie.

Lokalerne blev »døbt« Sognets Hus, et navn, der i dag er slået fast i folks bevidsthed.

Udover, at det var rart at få egne lokaler til konfirmandundervisning og at det for kordegnen var rart at flytte kontoret fra sin private lejlighed, har Sognets Hus siden indvielsen været rammen omkring mange spændende aktiviteter.

Nu kunne meget af det arbejde, som dels havde fundet sted i hjemmene, dels i lejede lokaler, samles under ét tag. Det arbejde blandt konfirmander og andre unge, som havde ligget stille i nogle år, blev atter taget op med hyggeaftener for »gamle« konfirmander.

Lejrhytten i Jonstrup Vang.

Konfirmandernes forældre følte sig imidlertid snydt og forespurgte, om der ikke også kunne laves noget for »gamle konfirmandforældre«.

Denne udfordring blev i 1975 starten på Forældreklubben, hvor der lige siden har været afholdt en lang række spændende foredrags- og debataftener, nu under navnet »Sogneaftener«.

Så forskellige personer som Virtus Schade, Svend Heinild, Adolf Rastén, John Idorn, Tine Bryld, Hjalmar Havelund, Lise Nørgaard, Herman Stilling m.fl. har været foredragsholdere ved disse aftener.

I dag er Sognets Hus yderligere rammen om Mødrekлубben, Filmklubben, studiekreds, ældremoder m.m.

Udover bygningen af Sognets Hus i 1974 satte som nævnt endnu en begivenhed sig spor i sognets historie.

Da afholdtes den første konfirmandlejr. I årene før var sådanne lejre dukket op på

landsplan, arrangeret af bl.a. KFUM-spejderne.

Man fandt, at sådanne lejre på sogneplan ville give de unge langt større mulighed for oplevelse og indlevelse end den traditionelle undervisning.

Siden 1974 og til dato har 400-500 unge valgt denne konfirmandundervisning, og netop i de sidste år har op mod halvdelen af en årgang valgt den undervisningsform. Så vidt vides er Brøndbyvester sogn det eneste sted, hvor hovedparten af konfirmandundervisningen gives på en lejr. De første år holdtes lejrene i Jægerspris,

men i 1977 blev der mulighed for at købe lejrhytten i Jonstrup Vang.

De penge, som menighedsstyrelsen havde samlet ind ved bazarer, havde nu sneget sig op på ca. 150.000 kr.

Disse penge blev brugt som udbetaling på Hytten, der blev købt for 325.000 kr.

Bazarerne, som havde ligget stille i nogle år, blev i 1975 taget op igen i form af et årligt julemarked.

Med købet af Hytten kom der atter gang i bestræbelserne på at samle penge ind. Julemarke-

Julemarkedet 1986.

Koret.

det har igennem årene fået en fast plads i mange menneskers juleforberedelser.

Første søndag i Advent, ja, da ved man, at der er fest i Sognets Hus.

Således har overskudet fra disse julemarkeder været med til at fjerne gælden på Hytten, således at den i dag hviler i sig selv.

Hytten fremtræder i dag smukt gennemrestaureret, idet tusindvis af frivillige arbejdstimer er lagt der.

I begyndelsen af 70'erne indførtes faste børne- og ungdomsgudstjenester i kirken. Især ungdomsgudstjenesterne vakte en del opmærksomhed, da pludselig beat-, rock- og jazzmusik blev sluppet ind i kirkerummet. I starten havde vi forskellige orkestre til at spille, men i 1976 oprettedes Ungdomskoret på initiativ af organist Preben Andreassen, som blev ansat i 1975.

Dette kor har siden da stået for den musikalske side af gudstjenesterne sammen med organisten.

Netop dette kor har betydet meget for gudstjenestelivet i kirken. Det at møde en flok sangglade piger som menighedens forsangere har løftet vore gudstjenester og bryllupper til det lyse og festlige, som menigheden her i Brøndbyvester holder af.

Koncertlivet i kirken har naturligvis været præget af organisten og koret, men også mange spændende kunstnere har i årenes løb gæstet vort sogn (Wandy Tvorek, Leonardo Petersens Jazzkapel, Ulrich Cold, Lilian Bouté, Niels-Henning Ørsted Pedersen, Ingolf Olsen m.fl.).

12. juni 1977 indvies det nye orgel, ikke uden problemer, for fugt i kirken truede med at ødelægge det fine orgel. Dette problem fandt man dog en løsning på i forbindelse med opvarmning.

De gamle orgelpiber blev solgt på auktion ved det efterfølgende julemarked, det var en vældig attraktion, og på denne måde spredtes gamle kulturverdier rundt i sognet.

Kirkens første orgel – der har været flere – blev indviet så sent som i 1843.

1979 ansøger menighedsrådet ministeriet om ansættelse af en 3. præst. Sognet har nu 10.010 indbyggere.

Haakon Udsholt indstilles til embedet.

1980'erne

Som en udløber af julemarkedet begyndte man i 1981 at udsende et lokalt julemærke. Det giver hvert år en pæn sum penge til børne- og ungdomsarbejdet, og samtidig bliver de gamle, historiske bygninger år for år smukt tegnet ind af kunstmaleren Kirsten Schønnemann. Kirken var naturligvis motivet på det første mærke, senere fulgte præstegården, Den gamle mølle, Seminariehuset og Hermosagård.

1982 søger og får provst Magnusson embedet ved Glostrup kirke, og Johannes Hatorp bliver hans afløser til det ledige embede.

1984 flytter pastor Udsholt til et embede ved Haslev og afløses af Connie Beier.

Og dermed er vi nu nået frem til den bestående præstetrio, hvorom en af de ældre i sognet har skrevet følgende anerkendende bemærkninger:

»Nu er der for alvor sket et generationsskifte i sognet præstemæssigt set.

Selv om vi, som i årenes løb er blevet den ældre generation, måske nok så med lidt skepsis på denne udvikling, så tror jeg dog, at de fleste føler, at denne skepsis er blevet gjort til skamme. Vores unge præster er aktive på mangfoldige måder...«

Personalet Advents søndag 1986. Fra venstre Frede Jørgensen, Connie Beier, Johannes Hatorp, Henning Jørgensen, Ernst Hoffmann, Johs. Ebbesen og Preben Andreassen.

En smuk fornyelse af kirkerummet fandt sted, da man i 1984 udskiftede det gamle gulv og tæppe i midtergangen med klinkegulv.

Som det seneste nye blev der i 1986 opsat en præstetavle, der går helt tilbage til den første præst efter reformationen. Dette var et længe næret ønske, som endelig blev opfyldt.

– Der er god grund til at ønske Brøndbyvester sogn til lykke med 800 års jubilæet. Sognets historie, som her blev oprullet, har afdækket et sjældent spændende forløb for en kirkes menighed gennem de mange, mange år, og historien standser jo ikke her.

Alt tyder på, at fremtiden tegner lige så spændende, afvekslende og indholdsrig.

– Og stadig står den ældgamle kirke solidt plantet i bondemulden og tegner kontinuiteten midt i de vekslende epoker!

Til belysning af nyere tids historie har følgende hjulpet redaktøren med et personligt kilde materiale, som vi takker for: Kirsten Magnusson, Edith Meyer, Inger Rønsholt og Frede Jørgensen.

Præster ved Brøndbyvester kirke

Ukendt Pater (konverteret ca. 1536)	1536-1558
Christopher Bentson	1558-1592
Jacob Hansen Falsløv	1592-1622
Anders Jacobsen Gimlinge	1622-1629
Hans Madsen Birkop	1629-1652
Niels Christiansen Faxe	1652-1658
Peder Mikkelsen Schielderup	1658-1661
Peder Skou Jespersen	1661-1680
Hermand Mortensen Lipper	1680-1690
Jacob Lauritzøn	1690-1691
Peder Jørgensen Næstved	1691-1721
Jens Jeppesen Colding	1721-1758
Johannes Iver Jensen Colding	1758-1772
Henrich Becher	1772-1796
Eiler Hammond	1796-1820
Hans Høxbro	1820-1820
Jørgen Christian Svitser	1820-1844
Gunni Busck	1844-1869
Ditlev Gothard Monrad	1869-1871
Frederik Peter Welding	1871-1892
Erik Christian Nissen Barfoed	1892-1912
Peter Johannes Munck	1912-1932
Ejnar Brasen	1932-1943
Christian Henrik Rosenmand	1944-1964
Orla Christiansen	1951-1955
Peder Christian Nørgaard	1956-1960
Knud Magnusson	1960-1982
Axel Georg Krebs	1964-1973
Mogens Peter Madsen	1965-1971
Frede Jørgensen	1972
Louis Haakon Udsholt	1980-1984
Johannes Steen Hatorp	1982
Connie Bondesen Beier	1985